DOI: [10.32702/2307-2105-2020.5.4](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.4)

УДК 658

*Н. Г. Виговська,
д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID ID: 0000-0001-7129-6169
С. М. Дячек,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID ID: 0000-0003-2061-9938*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

*N. Vyhovska
Doctor of Economic Sciences,
Professor, Head of the Department of Finance and Credit,
Zhytomyr Polytechnic State University
S. Diachek
PhD in Economics, Assistant Professor,
Assistant Professor of the Department of Finance and Credit,
Zhytomyr Polytechnic State University*

FINANCIAL SECURITY OF CORPORATE STRUCTURES: THEORETICAL FOUNDATIONS

Стаття присвячена дослідженню теоретичних основ фінансової безпеки корпоративних структур. Метою статті є оцінка теоретичних підходів до поняття фінансової безпеки та визначення взаємозв'язку між системами управління фінансовою безпекою, антикризовим управлінням та системою фінансового менеджменту корпоративних структур. Виокремлено чотири основні наукові підходи до трактування фінансової безпеки підприємства: як фінансовий стан суб'єкта господарювання; як здатність підприємства ефективно провадити фінансову діяльність; як система управління ризиками; як підсистема економічної безпеки. Запропоновано дескриптивну модель системи фінансової безпеки корпоративного підприємства. На підставі проведеної порівняльної оцінки систем управління фінансовою безпекою, антикризового управління фінансами та фінансового менеджменту зроблено висновок про доцільність включення системи управління фінансовою безпекою до системи фінансового менеджменту підприємства, що надає право вважати її підсистемою означеної системи. Система антикризового управління фінансами підприємства може вважатись підсистемою фінансового менеджменту при наявності ознак нестійкого фінансового стану.

The article is devoted to the study of the theoretical foundations of financial security of corporate structures. It is determined that the difficulty of identifying the financial security management system is due to the presence of such related concepts as "financial management system", "financial balance management system" of the enterprise, "crisis management system of the enterprise" and so

on. The purpose of the article is to assess the theoretical approaches to the concept of financial security and determine the relationship between financial security management systems, crisis management and the financial management system of corporate structures. Based on the analysis of sources, four main scientific approaches to the interpretation of financial security of the enterprise are identified: as the financial condition of the business entity; as the ability of the enterprise to effectively conduct financial activities; as a risk management system; as a subsystem of the economic system. The application of a systematic approach to financial security is appropriate, as it will help to find the relationship of individual subsystems, elements and identify patterns of functioning of the economic security of the enterprise as a whole. A descriptive model of the financial security system of a corporate enterprise is proposed, the structure of which contains subject-object, security and functional subsystems, the coherence and interaction of which allows to achieve the goal of financial security defined by the top management of the enterprise. Based on the comparative assessment of financial security management systems, crisis management and financial management, a conclusion was made about the feasibility of including a financial security management system in the financial management system of the enterprise, which gives the right to consider it a subsystem of this system. The system of anti-crisis financial management of the enterprise can be considered a subsystem of financial management in the presence of signs of unstable financial condition. Prospects for further research should be associated with the study of individual subsystems and elements of the financial security system of the corporate structure.

Ключові слова: фінансова безпека; система управління фінансовою безпекою; антикризове управління; фінансовий менеджмент; корпоративна структура.

Keywords: financial security; financial security management system; crisis management; financial management; corporate structure.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасне функціонування корпоративних структур відбувається в умовах динамічного та складнопрогнозованого зовнішнього середовища, яке активно впливає на визначення траєкторії їх розвитку та формування майбутньої фінансової стратегії. Успішність реалізації такої стратегії обумовлюється здатністю підприємств досягати фінансових цілей та нівелювати вплив негативних факторів. Дослідження питань забезпечення фінансової безпеки є доцільним вести на підприємствах корпоративної форми власності, оскільки забезпечення їх фінансової надійності обумовлює захист інтересів не лише власників підприємств, а й інших пов'язаних стейкхолдерів (співробітників, менеджерів, банківських окладаючи установ, інших контрагентів та організацій). Крім того, створення складних систем управління фінансовою безпекою на підприємствах потребує здійснення значних фінансових витрат, що є прерогативою акціонерних товариств з розгалуженою організаційною структурою та значними обсягами фінансових ресурсів. На практиці власники та керівники корпоративних структур не завжди розуміють доцільність формування окремої служби фінансової безпеки при наявності сформованої системи фінансового менеджменту, а у кризових ситуаціях – недооцінюють необхідність впровадження антикризової системи управління фінансами, покладаючи ці функції на керівника фінансового відділу чи відділу фінансової безпеки. Це покладає додаткову відповідальність на науковців, зосереджених на дослідженні питань фінансової безпеки, фінансового менеджменту, питань антикризового управління при поясненні відмінностей вищезазначених систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «фінансова безпека» є достатньо вивченим на макрорівні, про що свідчать дослідження вітчизняних та закордонних вчених О. Барановського, І. Бланка, К.С. Горячева, М. Єрмошенка, О.Пластуна, які визначають її важливою складовою загальної економічної безпеки держави. Додатково на макрорівні зміст фінансової безпеки розкрито у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [13], де її трактування пов'язують із таким фінансовим станом держави, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни.

На мікрорівні питання управління фінансовою безпекою досліджувались у працях Могиліної Л.А. [14] (в контексті управління фінансовою безпекою в умовах економічної нестабільності); Кузенко О.В. [11] (в контексті формування механізму забезпечення фінансової безпеки), Кіма Ю.Г. [9] (з позиції управління системою фінансової безпеки та її елементами) та багатьох інших. Складність ідентифікації системи управління фінансовою безпекою обумовлена і наявністю таких споріднених понять, як «система фінансового менеджменту», «система управління фінансовою рівновагою» підприємства, «система антикризового управління підприємством» тощо. Невирішеність теоретичних питань у цьому напрямі створює перешкоди при визначенні місця служби фінансової безпеки у організаційній структурі корпорації. Необхідність уточнення

взаємозв'язку між системою управління фінансовою безпекою, антикризовим управлінням фінансами та системою фінансового менеджменту обумовлює актуальність теми дослідження та визначає цільову спрямованість статті.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінка теоретичних підходів до поняття фінансової безпеки та визначення взаємозв'язку між системами управління фінансовою безпекою, антикризовим управлінням та системою фінансового менеджменту корпоративних структур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення теоретичних засад фінансової безпеки на рівні суб'єкта господарювання демонструє різновекторність наукових позицій щодо її змістовного наповнення. Наприклад, більшість вчених визначають фінансову безпеку на мікроекономічному рівні аналогічно тлумаченню фінансової безпеки на рівні держави (як стан захищеності суб'єкта підприємництва, виражений через показник рівня його фінансового стану) [6; 14]. Однак в такому трактуванні потребують уточнення показники, які дозволяють оцінити рівень фінансового стану підприємства. Продовжуючи розвиток ідей цього напрямку, Гриценко О.І. визначає мету фінансової безпеки [4] як гарантію найбільш ефективного використання ресурсів підприємства для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам. Бланк І., який також є прибічником цієї позиції, стверджує, що «фінансова безпека підприємства – кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії й створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періоді» [3]. В такому визначенні потребує додаткового пояснення сформована фінансова філософія підприємства у визначенні напрямів його стійкого зростання. Також слід уточнити, які показники та порядок визначення якісно детермінованого рівня фінансового стану. Частково ці уточнення містяться у визначенні Донець Л.: «фінансова безпека – це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку» [5, с. 81]. Таке визначення уточнює показники фінансового стану підприємства, які можуть гарантувати відповідний рівень забезпечення фінансової безпеки.

Друга виділена позиція спрямовує увагу на здатність підприємства ефективно провадити фінансову діяльність, що також можна ідентифікувати як фінансову безпеку підприємства. Таке трактування наближує поняття фінансової безпеки до фінансового потенціалу як здатності використовувати внутрішні та зовнішні резерви підприємства для підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Крім того, предметно обмежувати фінансову безпеку виключно фінансовою діяльністю є недоречним. Оскільки законодавство, а саме П(С)БО 1, визначає її як зміну розміру і складу власного та позикового капіталу, вважаємо це дещо звуженим підходом до трактування фінансової безпеки. До прихильників цієї ж позиції можна віднести М. Бердара, який визначає фінансову безпеку як «... здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, в тому числі й фінансову діяльність, ефективно і стабільно протягом невизначеного періоду часу, шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища» [2]. Науковець розширює предметні межі фінансової безпеки до господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Представники третьої групи науковців при ідентифікації поняття та сутності фінансової безпеки в центр досліджень ставлять ризики як головний об'єкт її управління [12], що сприятиме захисту інтересів підприємства «від зовнішніх та внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання власного капіталу в поточній та стратегічній перспективі». Такий же підхід підтримують автори [8]. Зважаючи на відкритість підприємства до впливу зовнішнього середовища, яке впливає на будь-який суб'єкт господарювання, вважаємо такий підхід виправданим.

Прихильники четвертого підходу визначають фінансову безпеку з системних позицій, як важливу складову частину, підсистему, вид економічної безпеки [7; 10]. Зокрема, С. Ілляшенко серед складових економічної безпеки виділяє фінансову складову. Автор стверджує, що про послаблення фінансової безпеки свідчить зниження ліквідності, збільшення кредиторської та дебіторської заборгованостей, зниження фінансової усталеності тощо [7]. Застосування системного підходу до фінансової безпеки є доцільним, оскільки це сприятиме пошуку взаємозв'язків окремих підсистем, елементів та виявленню закономірностей функціонування системи економічної безпеки підприємства як єдиного цілого. Водночас фінансову безпеку доцільно досліджувати як самостійну систему у взаємозв'язку її окремих підсистем та елементів. Deskriptivna модель системи фінансової безпеки корпоративної структури представлена на рис. 1.

Модель системи містить суб'єктно-об'єктну, забезпечувальну та функціональну підсистеми, взаємоузгодженість та взаємодія яких дозволяє досягнути мети фінансової безпеки, визначеної вищим менеджментом підприємства.

Рис. 1. Дескриптивна модель системи фінансової безпеки корпоративної структури

Вивчаючи наукову літературу з питань управління системою фінансової безпеки підприємства, зроблено висновок, що досить часто це поняття звужується до системи антикризового управління підприємством або прирівнюється до системи управління фінансами (фінансового менеджменту). В табл. 1 представлено порівняльну характеристику цих взаємопов'язаних, але не тотожних систем, для чіткого окреслення предметної області системи управління фінансовою безпекою.

Виходячи з аналізу даних табл. 1, можна зробити висновок, що наведені системи є подібними за об'єктами, принципами, забезпеченням. Відмінності пов'язані з тим, що для системи антикризового управління об'єктом виступає підприємство, яке знаходиться у фінансовій кризі, що вимагає проведення першочергових санаційних заходів для відновлення його платоспроможності. Це також визначає мету цієї системи (ефективне використання фінансового механізму з метою запобігання банкрутства та забезпечення фінансового оздоровлення підприємства) та специфіку нормативно-правового забезпечення (поряд із загальноприйнятою законодавчою базою, що регулює фінансові відносини суб'єктів господарювання, пріоритетним спеціальним законом є ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом»). Досліджуючи функції означених систем, також можна відзначити їх подібність та схожість, однак реалізація, наприклад, аналітичної функції у системі антикризового управління підприємством проявляється в оцінці імовірності банкрутства та можливих резервів для відновлення його майбутньої діяльності. Для системи управління фінансовою безпекою аналітична функція спрямована на оцінку внутрішніх та зовнішніх загроз майбутньому функціонуванню підприємства. Це також обумовлює специфіку методичного інструментарію оцінки (для системи управління фінансовою безпекою поширеними є методи оцінки внутрішнього та зовнішнього середовища, тоді як для антикризової системи управління у пріоритеті є методи оцінки внутрішнього середовища для першочергового використання внутрішніх джерел фінансової санації, і лише потім - зовнішніх).

Таблиця 1.
Порівняльна характеристика системи антикризового управління підприємством,
системи управління фінансовою безпекою та системи фінансового менеджменту*

№ з/п	Порівняльна ознака	Система антикризового управління підприємством	Система управління фінансовою безпекою підприємства	Система управління фінансами (фінансовий менеджмент) підприємства
Суб'єктно-об'єктна підсистема				
1	Суб'єкт	Всі фізичні (чи юридичні) особи, які уповноважені власниками суб'єкта господарювання чи силою закону здійснювати планування, реалізацію та контроль цілей, стратегії та заходів, спрямованих на виведення підприємства з кризи. Можуть залучатись зовнішні суб'єкти: керуючі санацією; представники банківських установ чи інших кредиторів; контролюючі органи; аудитори, незалежні експерти, консультанти.	Штатні працівники підприємства	
2	Предмет	Фінансово-господарська діяльність підприємства, яке знаходиться у кризовому стані	Фінансово-господарська діяльність підприємства ¹	Фінансова господарська діяльність підприємства
3	Об'єкт	Підприємство, що знаходиться у фінансовій кризі	Підприємство	
Забезпечувальна підсистема				
1	Нормативно-правове забезпечення	Конституція України, Кодекси України (Цивільний, Податковий, Господарський та інші), Закони України, Укази Президента України, Постанови Верховної Ради України, Постанови і Декрети Кабінету міністрів України, Постанови НБУ. Для системи антикризового управління підприємством спеціальним законом є ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом»		
2	Інформаційне забезпечення	Внутрішня звітність (фінансова звітність) та зовнішня інформація (зокрема, інформація, що надходить від кредиторів підприємства, яка формує реєстр кредиторів)	Внутрішня та зовнішня інформація (фінансова звітність, внутрішні звіти структурних підрозділів про діяльність підприємства)	Фінансова звітність, внутрішня звітність (Положення про службу фінансового менеджменту на підприємстві, посадові інструкції фінансових менеджерів)
3	Кадрове забезпечення	Органи управління підприємством та залучені зовнішні суб'єкти (розпорядники майна, керуючі санацією, комітет кредиторів тощо)	Керівник підприємства, планово-економічний, фінансовий відділи, фінансовий менеджер, професіонал з економічної безпеки, аналітик з економічної безпеки ²	Вище керівництво підприємства, керівник відділу фінансового менеджменту, фінансові менеджери

¹ фінансові інтереси та фінансові ресурси підприємства. Основними фінансовими інтересами корпоративної структури є: зростання ринкової вартості підприємства; максимізація прибутку; забезпечення підприємства основними та оборотними засобами; забезпечення підприємства інвестиціями; оптимізація відрахувань підприємства до бюджету.

² Їх можна поділити на дві групи: внутрішні та зовнішні. До першої групи віднесемо осіб та підрозділи, які здійснюють функції гарантування безпеки безпосередньо на підприємстві (працівники служби економічної безпеки та інші підрозділи, які опосередковано виконують завдання, пов'язані з безпекою підприємства). Це планово-економічний, фінансовий та юридичний відділи, служба внутрішнього аудиту, відділ кадрів тощо. До зовнішніх суб'єктів фінансово-економічної безпеки підприємства необхідно відносити інституції, які знаходяться в зовнішньому середовищі функціонування підприємства (за його межами) та створюють умови для забезпечення його безпеки, зокрема: 1) законодавчі органи влади, що створюють правову основу діяльності із забезпечення економічної безпеки на всіх рівнях ієрархії управління економікою; формують законодавчу базу функціонування і захисту підприємницької діяльності в різних її аспектах та її виконання; 2) виконавчі органи влади, які проводять державну політику в сфері безпеки шляхом здійснення фінансового, податкового, митного, валютно-експортного та інших видів контролю; 3) правоохоронні органи, які ведуть боротьбу зі злочинністю; 4) судові органи, які забезпечують дотримання прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності та персоналу; 5) система навчально-наукових закладів та установ, діяльність якої спрямована на підготовку кадрів і проведення наукових досліджень з проблем безпеки; 6) сукупність недержавних охоронних агентств,

4	Технічне забезпечення	Мережі ЕОМ, Інтернет, персональні комп'ютери		
5	Організаційне забезпечення	Норми, правила, процедури, розподіл прав та обов'язків, ієрархія підлеглих, процеси комунікації на підприємстві		
Функціональна підсистема				
1	Мета	Ефективне використання фінансового механізму з метою запобігання банкрутства та забезпечення фінансового оздоровлення підприємства.	Захист інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах.	Максимізація ринкової вартості підприємства. Формування та ефективне використання фінансових ресурсів; оптимізація грошового обороту; максимізація прибутку; мінімізація ризиків; забезпечення фінансової рівноваги підприємства
2	Функції	Аналітична (оцінка ймовірності банкрутства), управління ризиками (виявлення, оцінка та нейтралізація), контрольна, превентивна	Регулятивна, аналітична (оцінка загроз функціонуванню підприємства), прогнозна, контрольна	Організація, аналіз, планування, мотивація та контроль.
4	Принципи	Принцип комплексності, активності, безперервності, вдосконалення, взаємодії і координації, гнучкості, економічної доцільності, законності, конструктивності, оперативності, принцип прийнятного ризику, самостійності, своєчасності, системності, спеціалізації, централізації управління тощо. Для системи антикризового управління підприємством є пріоритетним дотримання принципів превентивності; адаптивності; комплексності рішень, що ухвалюються; принципу пріоритетності використання внутрішніх ресурсів; принципу оптимальності зовнішньої санації; принципу ефективності		

**складено авторами*

аналітичних центрів та інформаційних служб, що надають послуги з охорони об'єктів, захисту даних та збору інформації; 7) страхові, гарантійні, консалтингові установи, які надають послуги, що посилюють окремі аспекти фінансово-економічної безпеки підприємства.

Визначаючи предметні межі означених у табл. 1 систем, можна зробити висновок про доцільність включення системи управління фінансовою безпекою до системи фінансового менеджменту підприємства, що надає право вважати її підсистемою означеної системи. Як правило, такі підсистеми створюються у великих корпораціях зі складною організаційною структурою, що вважають за доцільне здійснювати додаткові витрати для забезпечення належного рівня фінансової безпеки. Система антикризового управління фінансами підприємства може вважатись підсистемою фінансового менеджменту при наявності ознак нестійкого фінансового стану, ігнорування якого з боку вищого менеджменту може призвести до банкрутства та подальшої ліквідації підприємства.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Складність ідентифікації системи управління фінансовою безпекою обумовлена і наявністю таких споріднених понять, як «система фінансового менеджменту», «система управління фінансовою рівновагою» підприємства, «система антикризового управління підприємством» тощо. На підставі аналізу виокремлено чотири основні наукові підходи до трактування фінансової безпеки підприємства: як фінансовий стан суб'єкта господарювання; як здатність підприємства ефективно провадити фінансову діяльність; як система управління ризиками; як підсистема економічної безпеки. Застосування системного підходу до фінансової безпеки є доцільним, оскільки це сприятиме пошуку взаємозв'язків окремих підсистем, елементів та виявленню закономірностей функціонування системи економічної безпеки підприємства як єдиного цілого. Запропоновано дескриптивну модель системи фінансової безпеки корпоративної структури, структура якої містить суб'єктно-об'єкту, забезпечувальну та функціональну підсистеми, взаємоузгодженість та взаємодія яких дозволяє досягнути мети фінансової безпеки, визначеної вищим менеджментом підприємства. На підставі проведеної порівняльної оцінки систем управління фінансовою безпекою, антикризовим управлінням фінансами та фінансовим менеджментом зроблено висновок про доцільність включення системи управління фінансовою безпекою до системи фінансового менеджменту підприємства, що надає право вважати її підсистемою означеної системи. Система антикризового управління фінансами підприємства може вважатись підсистемою фінансового менеджменту при наявності ознак нестійкого фінансового стану. Перспективи подальших наукових досліджень слід пов'язати із дослідженням окремих підсистем та елементів системи фінансової безпеки корпоративної структури.

Список літератури.

1. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки // Актуальні проблеми економіки. 2009. №1. С. 98-103.
2. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. 2011. № 124/125. С. 73-76.
3. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К.: Ника-Центр, Эльга, 2006. 776 с.
4. Гриценко О.І. Забезпечення фінансової безпеки діяльності кредитних спілок // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2008. Вип. 6 (74). С. 297-304.
5. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства. К. : Центр учб. літ. 2008. 240 с.
6. Журавка О.С. Теоретичні аспекти формування системи фінансової безпеки підприємства // Інноваційна економіка. 2012. № 4. С.234-237.
7. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке // Актуальні проблеми економіки. 2003. №3. С. 12-19.
8. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах кризи // Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 10. С. 22-26.
9. Кім Ю. Г. Управління системою фінансової безпеки підприємства: дис.. канд. екон. наук: спец. 21.04.02 / ВНЗ «Університет економіки та права «Крок». Київ. 2009.
10. Козак Л.С. Концептуальні та методичні засади формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства // Економіка і управління. 2008. №13. С.97-101.
11. Кузенко О.В. Фінансовий механізм забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання: дис.. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми. 2015.
12. Куцик В.І. Фінансова безпека підприємства самостійний об'єкт управління: проблеми забезпечення // Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.4. С. 250-255.
13. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України // Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29.10.2013 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html
14. Могиліна Л.А. Управління фінансовою безпекою в умовах економічної нестабільності: дис.. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Харків. 2017.

References.

1. Arefieva, O.V. (2009), "Economic bases of formation of a financial component of economic safety", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 1, pp. 98-103.
2. Berdar, M. (2011), "Ensuring financial security of business entities", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu im. T. Shevchenka, Ekonomika*, vol. 124/125, pp. 73-76.

3. Blank, Y. A. (2006), *Upravlenye finansovoy bezopasnost'iu predpriyatiya* [Enterprise financial security management], Nyka-Tsentr, Kyiv, El'ha, Ukraine.
4. Hrytsenko, O.I. (2008), "Ensuring financial security of credit unions", *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, Vol. 6 (74), pp. 297-304.
5. Donets', L.I. (2008), *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva* [Economic security of the enterprise], Tsentr uchb. Lit, Kyiv, Ukraine.
6. Zhuravka, O.S. (2012), "Theoretical aspects of the formation of the financial security of the enterprise", *Innovatsijna ekonomika*, Vol. 4, pp.234-237.
7. Yl'iashenko, S.N. (2003), "Components of economic security of the enterprise and approaches to their assessment", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, Vol. 3, pp. 12–19.
8. Kyrychenko, O. A. (2009), "Improving the management of financial security of enterprises in a crisis", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, Vol. 10, pp. 22–26
9. Kim, Yu. H. (2009), "Management of the financial security system of the enterprise", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, VNZ «Universytet ekonomiky ta prava «Krok», Kyiv, Ukraine.
10. Kozak, L.S. (2008), "Conceptual and methodical bases of formation of the mechanism of maintenance of financial safety of the enterprise", *Ekonomika i upravlinnia*, Vol. 13, pp.97-101.
11. Kuzenko, O.V. (2015), "Financial mechanism for ensuring the financial security of economic entities", Abstract of Ph.D. dissertation, Money, finance and credit, Derzhavnyj vyschyj navchal'nyj zaklad «Ukrains'ka akademiia bankivs'koi spravy Natsional'noho banku Ukrainy», Sumy, Ukraine.
12. Kutsyk V.I. (2011), "The financial security of the enterprise is an independent object of management: problems of provision", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, Vol. 21.4, pp. 250-255.
13. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), "Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine", available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME131588.html (Accessed 29 October 2013).
14. Mohylina, L.A. (2017), "Financial security management in conditions of economic instability", Abstract of Ph.D. dissertation, Money, finance and credit, Kharkivs'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet imeni Semena Kuznetsia, Kharkiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2020 р.